

PODUZETNIŠTVO ȚENA

Galić, Kata

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:439639>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

**ZAVRŠNI RAD
PODUZETNIŠTVO ŽENA**

Mentorica:

Doc.dr.sc. Marina Lovrinčević

Studentica:

Kata Galić

Split, ožujak, 2015.

SADRŽAJ:

1. UVOD	3
1.1. PROBLEMI I CILJEVI ISTRAŽIVANJA.....	3
1.2. METODE ISTRAŽIVANJA.....	3
1.3. STRUKTURA RADA.....	3
1.4. OPĆENITO O PODUZETNIŠTVU.....	4
1.5. PODUZETNIŠTVO ŽENA	5
2. ŽENSKO PODUZETNIŠTVO U SVIJETU	7
2.1. ŽENE PODUZETNICE U EU.....	8
2.2. ŽENSKO PODUZETNIŠTVO U SAD-U.....	11
2.3. PRIMJERI SVJETSKE DOBRE GOSPODARSKE PRAKSE	12
3. PODUZETNIŠTVO ŽENA U RH	13
3.1. PODUZETNIŠTVO ŽENA U RH DO 2010.....	14
3.2. PODUZETNIŠTVO ŽENA U RH OD 2010.-2013.GODINE	18
3.2.1. Program kreditiranja ženskog poduzetništva od HBOR	20
3.2.2. Izvešće o provedbi Strategije razvoja ženskog poduzetništva 2010.-2013. godine	24
3.3. PLAN RAZVOJA ŽENSKOG PODUZETNIŠTVA OD 2014.-2020.GODINE.....	31
3.4. PRIMJERI USPJEŠNIH PODUZETNICA U RH	34
4. ZAKLJUČAK	36
LITERATURA:	37

1.UVOD

1.1. PROBLEMI I CILJEVI ISTRAŽIVANJA

U vrijeme sve veće globalizacije, socioloških i ekonomskih promjena, nastojanja da se postigne društveno blagostanje rezultirala su time da su na površinu izišli mnogobrojni problemi koji su dugo bili zatrpani pod „tepih“. Uočeno je da , premda društvo teži k idealu, još uvijek postoje skupine ljudi koje su marginalizirane i diskriminirane s pogledom na razne aspekte. Suvremeno poduzetništvo upravo je prepoznalo jedan takav problem na primjeru žena koje su kroz povijest s ekonomskog aspekta konstantno bile podcjenjivane. Koji su uzroci tome, što nam iskustvena prošlost govori o tome, kakva je situacija danas te što nas očekuje u budućnosti glavna je tema ovoga rada. Cilj istraživanja je pokazati da postoje pozitivni ekonomski trendovi po pitanju razvoja poduzetništva žena.

1.2. METODE ISTRAŽIVANJA

Sukladno postavljenim ciljevima, u radu će se koristiti razne teorijske i empirijske metode. Za izradu teorijskog dijela rada korištena su istraživanja i publikacije, uglavnom iz domaće stručne literature, manjim dijelom strane. Metode koje će se koristiti su: metoda analize da bi složene pojmove raščlanili na jednostavnije, metoda sinteze koja predstavlja postupak znanstvenog istraživanja i objašnjavanja stvarnosti putem sinteze jednostavnih sudova u složenije, metode indukcije i dedukcije uz pomoć kojih će se logičkim putem donositi posredni zaključci te metoda komparacije koja se temelji na uspoređivanju srodnih činjenica. U cilju preglednosti rada podaci će biti prikazivani tabelarno.

1.3. STRUKTURA RADA

Ovaj završni rad se sastoji od četiri cjeline.

U prvom uvodnom dijelu definirat će se problemi i ciljevi istraživanja, zatim metode koje će biti korištene u radu, također biti će prikazan kratak osvrt na suvremeno poduzetništvo, karakteristike i utjecaj na gospodarstvo i na samom kraju sažeto će se iznijeti sama tema ovoga rada tj. kratak uvod o poduzetništvu žena.

U drugom dijelu radu prikazati će se i analizirati trenutni ekonomske trendovi po pitanju poduzetništva žena u EU i svijetu, posebice SAD-u.

U trećem dijelu radu, kronološki će se prikazati situacija i stanje poduzetništva žena u RH kroz povijest te trenutno stanje i uputiti na aktualne pokazatelje, strategije, programe koje će kreirati poduzetništvo žena u skoroj budućnosti.

Na samom kraju, u posljednjem dijelu radu iznijet će se kratak i jezgrovit zaključak o trenutnom stanju ženskog poduzetništva u svijetu i RH.

1.4. OPĆENITO O PODUZETNIŠTVU

Osim što predstavlja jednu od glavnih političkih, ekonomskih, medijskih i općedruštvenih tema, poduzetništvo je predmetom interesa mnogobrojnih znanosti, posebno ekonomije. Interes za poduzetništvo proizlazi kako iz spoznaje da je povijest civilizacije na određen način proizvod djelovanja poduzetništva i rezultat pojedinačnih i grupnih aktivnosti na mijenjanju svijeta i prilagođavanju promjenama, tako i očekivanja da će ovo stoljeće predstavljati eru daljnje ekspanzije pa i eksplozije poduzetništva.¹

Ne mogu se postaviti jasne granice između poduzetnika, vlasnika poduzeća i menadžera, tako da je u definiranju poduzetništva veoma značajno uzimati u obzir sve definicijske elemente poduzetništva (upravljanje, poslovna odgovornost, kontrola, inovativnost, rizik, prosudba tržišnih mogućnosti, odlučivanje...) koji u različitim sustavima pokazuju različite dimenzije.

Sveobuhvatni aspekt poduzetništva predstavlja gospodarsku aktivnost pojedinca ili skupine ljudi koji se koriste nekom idejom, u tu ideju ulažu svoj ili tuđi kapital i preuzimaju rizik, od čije prodaje ostvaruju dobit tj. profit. To je način gospodarskog djelovanja u kojem poduzetnik odlučuje što, kako i za koga stvoriti i to realizira na tržištu.

Mala i srednja poduzeća imaju veliki utjecaj na razvoj gospodarstva svake države, a time i na stvaranje konkurentne prednosti gospodarstva u cjelini.

Brojne su prednosti poduzetništva, pomaže rastu proizvodnje, potiče otvaranje novih radnih mjesta, donosi društvu blagostanje, ima pozitivan utjecaj, kako na razvoj individualnih potencijala tako i na opće društvene interese te utječe na stvaranje konkurentnosti.

¹ Kružić, D.: Poduzetništvo i ekonomski rast, Ekonomska misao br.2., Zagreb, 2007.

U suvremenoj ekonomiji sve češće možemo uvidjeti nerazdvojnost poduzetništva i gospodarstva. Stoga većina zemalja razvija strategije za poticanje poduzetništva. Te strategije su obično usmjerene na povećanje produktivnosti i konkurentnosti malih i srednjih poduzetništva jer oni imaju najveći udio u ukupnom broju poduzeća.

Nitko ne može pouzdano predvidjeti kako će izgledati poduzetništvo u svijetu sutrašnjice, ali jedna je činjenica više negoli izvjesna – ono neće biti ponavljanje stvari koje su već viđene.²

1.5. PODUZETNIŠTVO ŽENA

Poduzetništvo žena trebalo bi predstavljati važan aspekt svakoga gospodarstva. Vrijednost kojom žene doprinose demografskoj i društvenoj strukturi nemjerljiva je, no njihova implementacija u poduzetnički sektor ipak još nije na za zadovoljavajućoj razini.

Premda nam je svima teorijski jasno da poduzetništvo nema spol, iskustvo nam govori da su žene u poduzetništvu ipak marginalizirane. Zašto je to tako, koji su glavni razlozi te kakvo je stanje po pitanju poduzetništva žena u RH, EU te svijetu biti će glavne teme ovoga rada.

Iako su obrazovanije, u poduzetništvu ih je manje od muškaraca. Unatoč tome što financijski podaci pokazuju da su njihove tvrtke produktivnije i stvaraju više vrijednosti, u poduzetništvu su često neravnopravne muškarcima.

U Hrvatskoj je sve više žena u poduzetničkim vodama, no još uvijek se susreću sa stereotipima koji ih usporavaju u karijeri pa je i njihov put do uspjeha ponekad teži nego ga prolaze muški kolege. Osim toga, istraživanja pokazuju da žene poduzetnice, posebice na tržištima u razvoju, u značajno većem broju osnivaju poduzeća iz nužde nego zato što imaju obećavajuću poslovnu ideju. Osim toga, takva su poduzeća najčešće u sektoru pružanja usluga i javnom sektoru koji su manje kapitalno intenzivni.

Za razliku od SAD-a i Kanade, u Europi je situacija je nešto drugačija. Potencijal ženskoga poduzetništva još je uvijek nedovoljno istražen izvor ekonomskog rasta i zapošljavanja, i kako sada stvari stoje, žene čine više od polovine stanovništva, a samo je jedna trećina zastupljena u europskome poduzetništvu.

²Kružić, D.: Poduzetništvo i ekonomski rast, Ekonomska misao br.2., Zagreb, 2007.

Prema rezultatima Global Entrepreneurship Monitora – GEM-a, koji mjeri poduzetničku aktivnost, Hrvatska je na 28. mjestu s obzirom na žensku zastupljenost u poduzetništvu od ukupno 32 zemlje koje su bile obuhvaćene projektom (sve članice EU + neke zemlje u regiji).

Iako je udio poduzetnica u ukupnom gospodarstvu Hrvatske 30 posto (23% tvrtke, a 7% obrta), riječ je o znatnom napretku u odnosu na 2001. godinu kada ih je bilo samo osam posto. S ovim prosjekom Hrvatska se trenutno nalazi na razini prosjeka Europske unije.

2. ŽENSKO PODUZETNIŠTVO U SVIJETU

Na svjetskoj razini žene su danas vlasnice između 25% i 35% svih registriranih tvrtki, a žensko se poduzetništvo širi u mnoge industrijske sektore koji su bili tradicionalno muški (posebice u graditeljstvu, industrijskomu i prijevozničkomu sektoru). Ženske tvrtke danas su financijski snažne i kreditno sposobne kao i sve slične svjetske tvrtke. Poduzetnice pokazuju više zanimanja za širenje svojih poslova (40%) u odnosu na muške poduzetnike (27%), a žene koriste i manje kapitala nego muškarci za otpočinjanje svojih poslova.³

Primjerice, u posljednjih desetak godina broj ženskih tvrtki raste dvostruko brže od onih kojima su vlasnici muškarci, jedno od četiri radna mjesta u privatnomu sektoru otpada na ženske tvrtke, tri od četiri ženske tvrtke (ili 75%) prežive dulje od tri godine, dok je kod muških tvrtki to slučaj samo u dva od tri slučaja (ili 67%) i slično. Prema podacima japanskoga *Small Business Research Institute*, 23,3% svih privatnih japanskih tvrtki osnovale su žene (2,56 mil. tvrtki od ukupno njih 11 mil.); u Njemačkoj su žene zaslužne za trećinu novoregistriranih tvrtki, osiguravaju milijun radnih mjesta i ostvaraju 15 bilijuna dolara godišnjeg prihoda; u Francuskoj i Velikoj Britaniji žene su osnivačice jedne od četiri tvrtke, a u Kanadi oko 30,3% svih novoosnovanih tvrtki su u vlasništvu žena.⁴

³ Kuvačić, N. (2002.): Poduzetnička Biblija, Vlastita naklada autora, Split, str. 195-196

⁴ Ibid

2.1. ŽENE PODUZETNICE U EU

U brojne izazove vezane uz razvoj poduzetništva na razini Europske unije, koji se primarno odnose na prepreke na koje nailaze potencijalni poduzetnici u nastojanju da razviju svoje poslovne ideje u uspješne biznise, svakako treba ubrojiti i problem vezan uz neproporcionalnost žena i muškaraca među poduzetnicima. Europska komisija usko surađuje sa državama članicama kako bi zajednički pronašli načine za prevladavanje čimbenika koji posebno obeshrabruju žene od ulaska u poduzetničke vode. Iako je u posljednjih desetak godina došlo do ohrabrujućeg napretka, činjenica je da danas žene poduzetnice u Europi čine tek 30% svih poduzetnika.

Europska komisija je 2008. godine napravila studiju o ženama inovatoricama i poduzetnicama. Cilj studije bio je na jednom mjestu dati pregled svih politika i nastojanja usmjerenih na promicanje žena u inovacijama i poduzetništvu s ciljem promicanja istog kao načina za postizanje ciljeva Lisabonske strategije. Studija je identificirala tri glavne skupine prepreka koji koče razvoj ženskog poduzetništva:

1. Kontekstualne prepreke - (ne)mogućnosti i izbor edukacije, stereotipi o ženama u znanosti, inovacijama i poduzetništvu;

2. Ekonomske prepreke - otežan pristup financiranju, kao ključna prepreka poduzetništva općenito, kod žena je čak i više otežana budući da se žene percipiraju financijski manje vjerodostojne od muškaraca;

3. „Soft“ prepreke koje uključuju otežan pristup tehničkim, znanstvenim i općenito poslovnim mrežama, te posljedično nedostatak poslovnih znanja i poduzetničkih vještina.

Nastojanja Europske komisije i zemalja članica da riješe gore opisane prepreke imaju različite oblike. Različite države članice su se osvrnule na različite aspekte navedenih problema, ali nijedna članica nije ponudila cjelovito rješenje. I dok je zakonodavno djelovanje prikladno za rješavanje određenih aspekata, u drugima je kao glavna mjera identificiran poboljšani pristup informacijama za žene poduzetnice. U tom smislu Europska komisija potiče umrežavanje među ženama poduzetnicama, kao i među vladinim agencijama i drugim potpornim organizacijama koje mogu igrati važnu ulogu u poticanju žena da postanu poduzetnice, te im pomoći tijekom poslovanja.

Europska komisija razvila je Portal za poduzetništvo žena koji sadrži korisne linkove, kontakte, informacije o događanjima, te projektima i drugim prilikama za umrežavanje žena poduzetnica u i među zemljama članicama Europske unije.

Također, osnovana je tzv. Europska mreža za promoviranje poduzetništva žena, koja okuplja predstavnike vlada iz 30 Europskih zemalja s ciljem pružanja savjeta, podrške i informacija ženama poduzetnicama.

Osim navedene mreže, osnovan je i niz drugih mreža koje djeluju sa sličnim ciljem, kao što su AFAEMME, Udruga koja okuplja žene poduzetnice s područja Mediterana, BPW Danube Net, u kojima sudjeluje i Hrvatska, IMPRESS NETWORK, međunarodna mreža za žene poduzetnice osnovana u Velikoj Britaniji, WENETT, Žene inovatorice za Europu, te brojne druge. Svakako je potrebno istaknuti da je osim na zakonodavnim izmjenama i informiranju, te povezivanju žena poduzetnica svakako potrebo raditi i na promjenama mentaliteta i stajališta koji u pojedinim zemljama Europe još uvijek ne idu u prilog dokazanoj činjenici da žene, jednako kao i muškarci, mogu biti itekako uspješne u profesionalnom poslovnom svijetu.

Posebno značajan dokument je Gender Roadmap kojim su postavljeni prioriteti u ostvarivanju jednakosti između žena i muškaraca u razdoblju 2006-2010.⁵

Pod prioritetima identificirana su sljedeća područja aktivnosti: postizanje jednakosti u ekonomskoj neovisnosti žena i muškaraca; poboljšanje usklađenosti između posla, privatnog i obiteljskog života; promoviranje jednake uključenosti žena i muškaraca u donošenju odluka; eliminiranje nasilja nad ženama i trgovanje ženama; eliminiranje rodni stereotipa u društvu; promoviranje rodne jednakosti izvan Europske unije. Tim dokumentom kombinirane su specifične inicijative s integracijom jednakosti između žena i muškaraca u sve EU politike i aktivnosti (za što se koristi termin „gender mainstreaming“).⁶

Izvješće o napretku o provedbi EU Strategije za ravnopravnost žena i muškaraca od 2010. do 2015. navodi da se u trećem tromjesečju 2013. godine u Europi stopa zaposlenosti muškaraca

⁵ A Roadmap for equality between women and men, 2006-2010, EC DG for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, 2006

⁶ CEPOR (2009.): Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj, (Internet) raspoloživo na: <http://www.cepor.hr/Strategija%20za%20razvoj%20zenskog%20poduzetnistva%20u%20RH.pdf> (10.02.2015.)

stabilizirala ispod 75%, dok je stopa zaposlenosti žena neznatno porasla treću godinu zaredom i dosegla 63%.⁷

Tablica 1: TEA pokazatelj poduzetništva žena 2012. prema odabranim zemljama

Država	TEA pokazatelj	Mjesto (rang)
Austrija	8,12	29
Mađarska	5,77	39
Bosna i Hercegovina	5,08	45
Hrvatska	4,85	46
Makedonija	4,54	48
Italija	2,91	60
Slovenija	2,59	63

Izvor: : Singer, S. et al, Što čini Hrvatsku (ne) poduzetničkom zemljom, 2002-2011, CEPOR, Zagreb, 2012; baza podataka GEM Hrvatska 2013, CEPOR, Zagreb

Prema GEM projektu, TEA pokazatelj za žene u Republici Hrvatskoj 2012. godine je 4,85, a od 67 zemalja u istraživanju Republika Hrvatska je zauzela 46 mjesto.⁸

⁷ Vlada Republike Hrvatske MINPO (2014.): Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., Zagreb

⁸ Ibid

2.2. ŽENSKO PODUZETNIŠTVO U SAD-U

Dok u većini zemalja broj žena poduzetnica u velikoj mjeri zaostaje za brojem muškaraca uključenih u poduzetničke aktivnosti, postoje zemlje u kojima je žensko poduzetništvo najdinamičniji segment sektora maloga gospodarstva. Zanimljivo je da je u Sjedinjenim Američkim Državama gotovo polovina svih američkih tvrtki u većinskom vlasništvu žena, dok se u Kanadi između 1981. i 2001. godine broj poduzetnica povećao za 208 posto, u usporedbi s porastom broja muških poduzetnika od 38 posto.

Američka poduzetnička statistika pokazuje da se od 1980.-1992. godine broj američkih ženskih tvrtki povećao za preko 62%, a od 1992.-1997. godine povećao se za novih 16%, dok je broj zaposlenih u njima narastao za 28% i prihodi su povećani za 33%. U istom razdoblju, broj ženskih tvrtki rastao je 2,5 puta brže nego broj svih ostalih američkih tvrtki, broj zaposlenih narastao je više od 3 puta u odnosu na ostale tvrtke, broj ženskih tvrtki koje imaju zaposlenike rastao je čak 6 puta brže nego što je američki prosjek, a što se tiče plaća one su rasle gotovo dvostruko brže u odnosu na plaće u ostalim američkim tvrtkama. Sintetički rezultati istraživanja o profilu američkih žena poduzetnica pokazuju da je to najčešće prvorodeno dijete, roditelji su joj iz srednje klase, ima društveno, češće humanističko obrazovanje, udana je, prvi je pothvat izvela u svojim srednjim tridesetim godinama, motivirana je željom za neovisnošću, visoko je zadovoljna poslom, orijentirana je na mali i mladi biznis.⁹

⁹ Kuvačić, N. (2002.): Poduzetnička Biblija, Vlastita naklada autora, Split, str. 195-196

2.3. PRIMJERI SVJETSKE DOBRE GOSPODARSKE PRAKSE

Za izbor relevantnih primjera svjetske dobre prakse korišteno je niz kriterija koje koristi i EU, prvenstveno onih koji ukazuju da se ne radi o usamljenom pokušaju rješenja nekog problema, nego o primjerima koji su duže vremena aktivni i održivi. Ovi kriteriji ujedno upućuju i na elemente o kojima treba voditi računa kada se pojedini program ili politika vrednuje i u Hrvatskoj.¹⁰

Finska: Women's Enterprise Agency, 1996. dio mreže Finnish Jobs and Society Association, Making female entrepreneurship visible:

- mentorstvo - besplatni savjeti iskusnih poduzetnica
- financirano od European Social Fund i Ministarstva obrazovanja
- Švedska, Litva i UK su koristili njihovo iskustvo

Njemačka: Bundesweite Gruenderinnenagentur – BGA, 2004.:

-Ovu nacionalnu agenciju za poticanje ženskog poduzetništva osnovali su Državno ministarstvo za obrazovanje i istraživanje, Državno ministarstvo za obitelj, seniore, žene i mlade, te Državni ured za posredovanje u poslovanju i zapošljavanju.

USA: Office of Women's Business Ownership, 1979:

- odlukom predsjednika Cartera, a kao rezultat Women's Business Enterprise task force
- podržava žensko poduzetništvo
- djeluje kao think tank (daje preporuke vladinim institucijama)

¹⁰ Vlada Republike Hrvatske MINPO (2014.): Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., Zagreb

3. PODUZETNIŠTVO ŽENA U RH

Poduzetništvo žena u RH bilježi lagani porast. Približavanje Hrvatske Europskoj uniji potaklo je mnoge promjene, a jedna od njih je i bila razbijanje tradicionalno uvriježenog stereotipa o nepotrebnosti žena u poduzetništvu. Iskustvo iz svijeta te praksa, koju sve češće možemo vidjeti i kod nas, govore nam da žene predstavljaju itekako bitan segment svakoga gospodarstva.

Kada je poduzetnička aktivnost u pitanju, muškarci su u Hrvatskoj čak dva i pol puta aktivniji od žena. Često se postavlja pitanje je li potrebno govoriti o muškom i ženskom poduzetništvu ili samo poduzetništvu. Odgovor je uvijek isti: da, o ženskome poduzetništvu treba govoriti jer je ono osjetljivije i treba mu više podrške da bi se razvijalo.

Zašto je tomu tako? Žensko je poduzetništvo doista opterećeno različitim preprekama, što onima koje muče i njihove muške kolege (nelikvidnost, težak pristup financijama, složen regulatorni okvir, siva ekonomija i dr.), što onima specifičnim, povezanim općenito s karakteristikama ženskoga poduzetništva (nedovoljna podrška društva u organizaciji obiteljskog života, tradicionalna shvaćanja o ulozi žena, otežan pristup znanjima i vještinama i dr.).

Važno je znati da su žene emotivno izdržljivije i otpornije na frustracije kakve donosi suvremeno radno okružje. Posjeduju veću samokontrolu, nisu brzoplete i iskazuju veću stabilnost u stavovima. Žene vide problem dublje i logičnije s više analitike te su u skladu s time njihove odluke sporije, ali racionalnije i kvalitetnije. Nije naodmet podsjetiti da žene poduzetnice kreću u manje financijske poduhvate, manje riskiraju, ali su radna mjesta koja otvaraju žene poduzetnice trajnija i stabilnija. Karakteristično je da je u tvrtkama gdje su žene vlasnice bilo manje otpuštanja i da su djelatnici aktivnije uključeni u operativno rješavanje problema.

Poduzetnice posebno ističu potrebu jačeg umrežavanja žena na svim razinama te međusobnu razmjenu informacija i znanja. Naglašavaju kako poduzetnički pothvati žena zaslužuju potpore državnih, regionalnih i lokalnih vlasti, međunarodnih organizacija i projekata, te ih je potrebno posebno izdvojiti, pomagati im i mjeriti njihove učinke.

3.1. PODUZETNIŠTVO ŽENA U RH DO 2010.

Devedesete godine predstavljale su prvi korak u „buđenju“ ženskog poduzetništva. Osamostaljenjem države te stabilizacijom gospodarstva nakon rata otvaraju se vrata svjetskim gospodarskim trendovima što označava početnu prekretnicu za žene poduzetnice koje već tada, premda u malom broju, kreću stazama poduzetništva.

Prvi su se puta u RH žene organizirale 1992. godine kao Sekcija poslovnih žena pri Hrvatskoj udruzi menadžera CROMA. Glavni cilj organizacije bio je poboljšanje položaja poslovnih žena u društvu, poticanjem ženskog poduzetništva, kulture te etike poslovanja.

Provedbom Nacionalne politike¹¹ za promicanje ravnopravnosti spolova donesen je strateški dokument s ciljem uklanjanja diskriminacije spolova te uspostavljanjem stvarne ravnopravnosti spolova provedbom politike jednakih mogućnosti. Jedan od zasebnih segmenata tog dokumenta odnosi se na snaženje ženskog poduzetništva.

Jedan od najvažnijih ciljeva u postizanju pune ravnopravnosti muškaraca i žena jest poboljšanje položaja žena na tržištu rada s obzirom na njihovo otežano zapošljavanje i niže plaće, odnosno sektorsku segregiranost. Žene čine većinu u djelatnostima kao što su tekstilna industrija, ugostiteljske i trgovačke usluge, obrazovanje, javna uprava, društvene djelatnosti, socijalne i osobne uslužne djelatnosti i dr., uz izrazitu potplaćenost, primjerice u tekstilnoj industriji. Nasuprot tome, u vojnim zanimanjima i policiji žena ima tek nešto više od 5%. Stopa zaposlenosti žena znatno je niža od stope zaposlenosti muškaraca (45,1%). Od ukupnog broja administrativno registriranih nezaposlenih osoba žene čine 59%, iako njihov udio u ukupnom broju samozaposlenih osoba raste (od 32,1% u 2002. godini do 40% u 2004. godini). Za kontinuirani rast nezaposlenosti žena odgovorno je više čimbenika, među kojima ponajprije otpor poslodavaca da zapošljavaju žene koje imaju ili bi mogle imati majčinske obveze, ali razlozi nezaposlenosti žena su i u previsokim cijenama čuvanja djece, s obzirom na visinu plaća. Osim toga, za mnoge su obitelji jaslice i dječji vrtići nedostupni zbog popunjenih kapaciteta i predugih lista čekanja. Provedena istraživanja pokazuju da žene u prosjeku primaju 20% manju plaću od muškaraca, a prema službenim podacima Državnog zavoda za statistiku za 2004. godinu postotni udio plaća žena u plaćama muškaraca iznosio je

¹¹ Hrvatski sabor (2006.): Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010., (Internet) raspoloživo na: <http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/nacionalni-dokumenti/politike-planovi-programi-strategije/65-nacionalna-politika-rav-spolova.html> (05.02.2015.)

89,5 ili 456 kuna manje od prosječne plaće muškaraca (prosječna neto plaća žena iznosila je 3.885 kuna, a muškaraca 4.341 kunu). Udio žena u poduzetništvu ne prelazi 30%, a niska je i zastupljenost u upravnim odborima javnoga i privatnog sektora (na rukovodećim položajima 100 najvećih tvrtki u Republici Hrvatskoj samo je 6% žena). Radi jačanja poduzetništva žena ministarstva, tijela lokalne vlasti i nevladine udruge provode programe jačanja ženskog poduzetništva i ekonomskog osnaživanja žena.¹²

Jedan od ciljeva Operativnog plana poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2006. godinu uključuje i stvaranje pretpostavki za brže uključivanje žena, kao ciljane skupine, dodjeljivanjem kreditnih subvencija te je, primjerice, od ukupnog broja primljenih zahtjeva za financijskom potporom u 2005. godini Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva odobrilo 256 zahtjeva ili 61,08% od ukupno 419 zahtjeva koje su uputile žene poduzetnice. U tu svrhu iz proračuna je izdvojeno 2.893.788,00 kuna, pri čemu je najviše odobrenih projekata ostvareno u području poticanja uvođenja novih tehnologija i primjeni znanja u tehnološkom razvoju. U ukupnim poticajima Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva za 2005. godinu žene sudjeluju sa 27% udjela.¹³

Proces usklađivanja privatnoga i profesionalnog života ne prati zahtjeve uklanjanja nejednakosti u društvenom položaju muškaraca i žena. Manje od 1% muškaraca koristi roditeljski dopust, iako se bilježi blagi porast u odnosu na prošlu godinu. Isto tako ne postoji dovoljan broj odgojno-obrazovnih institucija i drugih socijalnih ustanova koje bi svojom ponudom zadovoljile potrebe i interese obitelji. No, ovdje treba napomenuti da na provođenje mjera socijalne politike uvelike utječe ukupno gospodarsko stanje u zemlji.

U pogledu jednakog postupanja prema ženama i muškarcima najvažniji zakoni koji zabranjuju diskriminaciju na temelju spola, vezano za zapošljavanje i položaj na tržištu rada, jesu Zakon o radu i Zakon o ravnopravnosti spolova prema kojemu je diskriminacija na području zapošljavanja i rada zabranjena u javnom i privatnom sektoru. Odnosi se na uvjete zapošljavanja, napredovanje na poslu, pristup stručnom usavršavanju, uvjete zaposlenja i rada te članstva i djelovanje u udrugama radnika i poslodavaca. Obim različitih oblika diskriminacije žene u procesu traženja zaposlenja, kao i na radnome mjestu, nije

¹²Hrvatski sabor (2006.): Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010., (Internet) raspoloživo na: <http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/nacionalni-dokumenti/politike-planovi-programi-strategije/65-nacionalna-politika-rav-spolova.html> (05.02.2015.)

¹³Ibid

proporcionalan zaprimljenim tužbama i predstavkama nadležnim tijelima. Jedan od uzroka malog broja zaprimljenih i procesuiranih tužbi jest nedostatna operativnost sudstva u području antidiskriminacijskih odredbi, te deklarativnost zakona koja onemogućuje njegovu primjenu i zaštitu prava u konkretnim slučajevima. U tom pogledu potrebno je poduzeti daljnje akcije radi osvještavanja i upoznavanja žena s mogućnostima pravne zaštite koje sadrži nacionalno zakonodavstvo.

Jedini primjer konzistentne podrške ženskom poduzetništvu su programi Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, od 2003. godine. Mjere poticaja su u početku obuhvaćale pokrivanje dijela troškova nabave informatičke opreme, ishođenje dokumentacije za kredite, registracije poduzeća/obrta, konzultantske usluge. Kasnije su razvijeni programi potpore za poticanje konkurentnosti poduzetnica (izvoz, standardi kvalitete, inovacije), te programi kreditne podrške, u suradnji s lokalnom i područnom samoupravom. Učešće poduzetnica u korištenju tih potpora kreće se od 24-27% u razdoblju 2004-2007. godine, do 40% u 2008. godini, s tim da u 2009. godini ponovo pada ispod 30%. Međutim, u prosjeku su potpore ženama niže nego potpore muškarcima, što znači da žene sudjeluju u novčanom iznosu svih potpora znatno manje nego što je to vidljivo iz broja odobrenih potpora (upravo zbog različite prirode poslovnog pothvata – manje proizvodnih, više uslužnih projekata). (Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Uprava za malo gospodarstvo, informacija o sustavnom poticanju poduzetništva žena 2003-2009. godina, 27.10.2009.).¹⁴

Ekonomska aktivnost u RH prati se kroz tri aspekta i to pokretanje novih poduzetničkih poduhvata, nezaposlenost te uključenost u upravljačke strukture.¹⁵

Uključenost Hrvatske u Global Entrepreneurship Monitor (GEM) od 2002. godine omogućava longitudinalno praćenje promjena u poduzetničkoj aktivnosti žena u Hrvatskoj, ali i međunarodnu usporedbu, korištenjem standardiziranog istraživačkog pristupa. Korištenjem TEA pokazatelja (Total Entrepreneurial Activity - broj novopokrenutih poslovnih pothvata ne starijih od 42 mjeseca na 100 odraslih stanovnika od 18 do 64 godine starosti) pokazuje postojanje značajno većeg jaza u poduzetničkoj aktivnosti između muškaraca i žena u Hrvatskoj u odnosu na GEM zemlje – u Hrvatskoj je 2,41 puta više muškaraca poduzetnički

¹⁴ Vlada Republike Hrvatske MINGO (2009.): Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2010.-2013., Zagreb

¹⁵ CEPOR (2009.): Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj, (Internet) raspoloživo na: <http://www.cepor.hr/Strategija%20za%20razvoj%20zenskog%20poduzetnistva%20u%20RH.pdf> (07.02.2015.)

aktivnih nego žena, dok je u svim GEM zemljama 1,62 puta više muškaraca poduzetnički aktivnih nego žena.¹⁶

Tablica 2: Poduzetnička aktivnost žena i muškaraca u Hrvatskoj, međunarodna usporedba, 2002.-2008

	2002.			2008.		
	TEA žene	TEA muškarci	TEA m./TEA ž.	TEA žene	TEA muškarci	TEA m./TEA ž.
Hrvatska	1,83	5,4	2,95	4,47	10,76	2,41
GEM zemlje			1,8	8,00	12,97	1,62

Izvor: Što Hrvatsku čini poduzetničkom zemljom, 2002-2005, CEPOR, Zagreb, 2006; GEM rezultati za 2007-2008, CEPOR, Zagreb, 2009

Što se tiče pokazatelja nezaposlenosti, tu također dominiraju žene s naglaskom na vrlo indikativan pokazatelj da je u posljednjih pedesetak godina postotak nezaposlenih žena u ukupnom broju gotovo s istim, s laganom tendencijom rasta.

¹⁶ Ibid

Tablica 3: Nezaposlene osobe prema dobi i spolu na dan 31.12.

Godina	Ukupno nezaposlenih	Ukupno nezaposlenih-žene u %	Žene 25-40 u %	Žene 40-50 u %	Žene 50 i više u %
1952	27699	53	53	45	33
1962	60699	57	58	54	37
1972	50083	55	56	43	31
1982	107526	63	63	54	39
1992	261050	54	56	49	32
2002	366162	56	63	58	41
2008	240485	62	69	66	52

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

3.2. PODUZETNIŠTVO ŽENA U RH OD 2010.-2013.GODINE

U žensko poduzetništvo od 2010. do 2013. investirano je 547 milijuna kuna ili 70 milijuna eura iz EU fondova i državnog proračuna, što Hrvatsku stavlja na čelno mjesto u regiji kada je riječ o promoviranju ženskog poduzetništva.

Najviše je novca, 22 milijuna kuna, poduzetnicama plasirano 2013. i uočeno je da se, unatoč krizi, broj žena poduzetnica nije smanjio.

Žene su vlasnice 25 posto trgovačkih društava, a još uvijek čvrsto drže i 33 posto obrta, bez obzira na negativne trendove u obrtništvu i njihovo zatvaranje, što znači da žene svoj posao odrađuju kvalitetno i ne puštaju do kraja.

2013.godine su žene osnovale oko 2.000 novih tvrtki što je dvostruko više nego prije 10 godina što upućuje na aktualni trend po kojem je s višom razinom upravljanja broj žena sve manji.

Stručnjaci naglašavaju kako Hrvatskoj nedostaje kultura usporedbe s boljima, nema odgovarajuće kontrole kako bi se vidjelo koliko je žena doista zaposlena i koliko je novca za što utrošeno (investicijski projekti, radionice, subvencioniranje kamata), kao ni novih mogućnosti putem tzv. "second chance" za žene koje nisu uspjele u svojim poslovima.

Međutim, Hrvatska se smatra predvodnikom u regiji kad je riječ o ženskom poduzetništvu.

Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, a na temelju obveze provedbe Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006-2010. pokrenulo je inicijativu izrade Strategije razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj.¹⁷

Mnogi smatraju da kreditni program za poduzetnice nije dovoljan da bi se žene više poduzetnički angažirale. Ženski angažman trebalo bi podržati kroz rad dječjih vrtića, obroke u školi i domove za starije, u što se moraju uključiti različita ministarstva, a ne samo Ministarstvo poduzetništva i obrta. Također, veliki je problem što takve suradnje nema među ministarstvima. Zbog toga ne treba čuditi podatak da je u Hrvatskoj lani zabilježen jedan ženski poduzetnički pothvat na 2,24 muška, dok je europski prosjek 1 naprama 1,9.

S ciljem još značajnijeg poticanja ženskog poduzetništva te praćenja rezultata Vlada RH 2010. donijela je dva dokumenta u kojem su detaljno razrađeni planovi te ciljevi programa, a to su Strategija razvoja ženskog poduzetništva u RH od 2010.-2013. te Akcijski plan za provedbu te strategije. Treba naglasiti da su se nositelji i sudionici provedbe Strategije i Akcijskog plana obvezali na kvalitetnu suradnju u cilju transparentnosti, na praćenje učinaka mjera i aktivnosti i na stvaranje uvjeta u okviru svoje nadležnosti i djelatnostima, za jačanje podrške i poboljšavanje poduzetničkog okoliša i administrativne učinkovitosti u poticanju razvoja poduzetništva žena.¹⁸

¹⁷ Vlada Republike Hrvatske MINGO (2009.): Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2010.-2013., Zagreb

¹⁸ Vlada Republike Hrvatske MINGO (2009.): Akcijski plan za provedbu Strategije razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2010.-2013., Zagreb

3.2.1. Program kreditiranja ženskog poduzetništva od HBOR

Cilj Programa bio je poticanje osnivanja i razvoja poslovanja malih i srednjih gospodarskih subjekata u većinskom vlasništvu žena, sukladno Akcijskom planu za provedbu Strategije razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2010. – 2013.¹⁹

Iznos kredita namijenjen ulaganju u trajna obrtna sredstva može iznositi u pravilu do 30% iznosa kredita i može se odobriti samo uz odobrenje državne potpore male vrijednosti.

Iznos ulaganja u nematerijalnu imovinu ovisi o stručnoj ocjeni klijenta i/ili projekta kao i o raspoloživim izvorima sredstava HBOR-a. Kod financiranja razvoja proizvoda ili usluga korisnik je u obvezi dostaviti detaljan poslovni plan s opisom proizvoda ili usluge, namjenom proizvoda ili usluge, ciljanom skupinom korisnika proizvoda ili usluge, vremenskim trajanjem razvoja, planiranom cijenom budućeg proizvoda te s tim povezanim planiranim prihodima u budućim razdobljima, planiranim troškovima i sl.

Kreditni su namijenjeni za ulaganja u osnovna sredstva i to u materijalnu imovinu (osnivačka ulaganja, zemljište, građevinski objekti, oprema i uređaji, osnovno stado i podizanje dugogodišnjih nasada te nematerijalnu imovinu (razvoj proizvoda ili usluge, patenti, licence, koncesije, autorska prava, franšize) te u trajna obrtna sredstva (u pravilu do 30% iznosa kredita).

U okviru ovog kreditnog programa ne kreditira se²⁰:

- ❖ dijelovi investicije koji služe u osobne svrhe,
- ❖ kupovina, gradnja i opremanje apartmana, bez obzira je li riječ ulaganju fizičkih ili pravnih
- ❖ osoba, osim ulaganja u aparthotele s restoranom,
- ❖ ugostiteljski objekti koji isključivo pružaju usluge točenja pića,
- ❖ benzinske postaje,
- ❖ kockarnice, kladionice i slične djelatnosti,
- ❖ proizvodnja i distribucija duhanskih proizvoda,
- ❖ izgradnja stambenih i poslovnih prostora radi prodaje,
- ❖ kupnja i izgradnja stambenih prostora radi njihova pretvaranja u poslovni prostor,

¹⁹ Hrvatska banka za obnovu i razvoj, raspoloživo na: <http://www.hbor.hr/Sec1667> (09.02.2015.)

²⁰ ibid

- ❖ kupnja, izgradnja, rekonstrukcija i opremanje poslovnih prostora za trgovačke djelatnosti, osim na područjima od posebne državne skrbi, otocima i brdsko-planinskim područjima,
- ❖ prijevozna djelatnost u cestovnom prometu (kupnja kamiona, kranovi, dizalice, labudice i sl.
- ❖ oprema),
- ❖ već započeta ulaganja, odnosno one investicije koje su u tijeku,
- ❖ djelatnosti izdavanja novina i drugih povremenih izdanja, djelatnosti proizvodnje i emitiranja radijskog i televizijskog sadržaja, djelatnosti novinskih agencija kao i uslužnih djelatnosti agencija za oglašavanje i odnosa s javnošću,
- ❖ proizvodnja oružja i streljiva,
- ❖ provođenje pokusa na životinjama,
- ❖ poslovanje koja rezultira negativnim učincima na okoliš,
- ❖ kupnja udjela u drugim društvima, dionica i ostalih vrijednosnih papira,
- ❖ kupnja osobnih automobila osim dostavnih vozila,
- ❖ javnobilježnička djelatnost.²¹

²¹ Hrvatska banka za obnovu i razvoj, raspoloživo na: <http://www.hbor.hr/Sec1667> (09.02.2015.)

Korisnici kredita mogu biti: poslovne banke koje su s HBOR-om ugovorile suradnju na provođenju ovog Programa ili izravno trgovačka društva, obrtnici, fizičke osobe koje samostalno obavljaju djelatnost, zadruga i ustanove.

Krajnji korisnici mogu biti pravne i fizičke osobe: koje imaju registriranu djelatnost u RH, u kojima jedna ili više žena posjeduju najmanje 51% kapitala ili su žene registrirane vlasnice i čiju upravu vodi žena.

Pravo na kredit ne postoji, već HBOR o svakom zahtjevu donosi posebnu odluku.

HBOR provodi ovaj Program: kreditiranjem krajnjih korisnika kredita putem poslovnih banaka koje su ugovorile suradnju na provođenju ovog Programa i izravnim kreditiranjem korisnika kredita. Kod kreditiranja putem poslovnih banaka dokumentirani zahtjevi za kredit podnose se poslovnim bankama.

Zahtjevi za odobrenjem kredita koji nisu dokumentirani obveznom propisanom dokumentacijom neće se razmatrati.²²

Kod kreditiranja putem poslovne banke, ovisno o odluci nadležnog tijela HBOR-a, poslovna banka i HBOR zaključit će ugovor o kreditu za krajnjeg korisnika. Na temelju ugovora o kreditu između poslovne banke i HBOR-a, poslovna banka će zaključiti ugovor s krajnjim korisnikom kredita.

Najniži iznos kredita je 80.000,00 kuna, a najviši iznos kredita je 700.000,00 kuna.

HBOR može kreditirati do 100% predračunske vrijednosti investicije bez PDV-a.

Kredit se odobravaju u kunama.

Poček: do 2 godine ili do 5 godina za podizanje i/ili restrukturiranje dugogodišnjih nasada

Rok otplate: do 12 godina uključujući i poček

Kredit se otplaćuje u mjesečnim ili tromjesečnim ratama.

Prijevremena otplata moguća je uz prethodnu pisanu obavijest HBOR-u, te uključuje plaćanje naknade za prijevremeni povrat kredita.

Kamate iznose 2% godišnje.

²² Hrvatska banka za obnovu i razvoj, raspoloživo na: <http://www.hbor.hr/Sec1667> (09.02.2015.)

Ovisno o mogućnostima krajnjeg korisnika kredita na ostvarenje prava na dodjelu državne potpore i/ili potpore male vrijednosti, kredit se odobrava uz opću kamatnu stopu koja se utvrđuje najmanje u visini referentne ili uz poticajnu kamatnu stopu odnosno efektivnu kamatnu stopu nižu od referentne.

Kamatna stopa je promjenjiva temeljem odluke Uprave HBOR-a, sukladno Odluci o kamatnim stopama i Pravilniku o načinu i rokovima obračuna kamata.

Naknada za obradu zahtjeva iznosi 0,8% jednokratno na iznos odobrenog kredita.

Naknada za rezervaciju sredstava iznosi 0,25% godišnje na neiskorišteni iznos kredita, počevši po proteku 30 dana od datuma ugovora o kreditu.

Što se tiče osiguranja HBOR prihvaća²³:

- ❖ mjenice i zadužnice,
- ❖ zalog ili fiducijarni prijenos vlasništva na imovini uz policu osiguranja imovine vinkuliranu u korist HBOR-a,
- ❖ bankarska jamstva,
- ❖ jamstvo HAMAG -BICRO-a,
- ❖ za kredite do 100.000,00 kuna koji su osigurani Jamstvom HAMAG-BICRO-a u visini od 80% glavnice kredita, mjenice i zadužnice korisnika kredita te vlasnika i suglasnost o zapljeni plaće vlasnika,
- ❖ druge uobičajene instrumente osiguranja u bankarskom poslovanju.
- ❖ U slučaju plasmana putem poslovnih banaka krajnji korisnik dogovara instrumente osiguranja s poslovnom bankom.

Program kreditiranja provodi se do 31.12.2015. godine, kako odobravanjem novih zahtjeva, tako i reprograma, uz mogućnost produljenja.

U slučaju produljenja primjene Programa, ukoliko se prema ovom programu kreditiranja financiraju krajnji korisnici u sektorima primarne poljoprivredne proizvodnje i ribarstva uz poticajnu kamatnu stopu, njima se novi zahtjevi za kredite, kao i reprogrami postojećih mogu odobriti zaključno do 30.06.2016. godine. Ovaj rok se ne primjenjuje kod korisnika iz svih ostalih sektora.

²³ ibid

Tablica 4: Program kreditiranja žene poduzetnice

Godina	Iznos odobrenja u kn	Broj ukupno odobrenih projekata
2011.	15.269.215,94	32
2012.	40.694.803,11	86
2013.	50.348.419,52	105
UKUPNO	106.312.438,57	223

Izvor: Hrvatska banka za obnovu i razvitak

3.2.2. Izvješće o provedbi Strategije razvoja ženskog poduzetništva 2010.-2013.godine

Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, a na temelju obveze provedbe Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006-2010. pokrenulo je inicijativu izrade Strategije razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj radi povezivanja nekoliko stupova kruga prosperiteta definiranih Strateškim okvirom za razvoj 2010-2013. : prvenstveno razvoj poduzetničke klime i zahtjeva za ostvarivanje socijalne kohezije i pravde, ali i uravnoteženje regionalnog razvoja, te naglašavanja uloge obrazovanja, znanosti i tržišta financijskih usluga u jačanju ženskog poduzetništva.²⁴

Glavni razlozi za izradu ovog dokumenta bili su dominacija muškaraca u poduzetničkoj aktivnosti, prevladavajuća većina žena u ukupnoj nezaposlenosti, nedostatak dugoročne politike i vizije za prevladavanje razlika u aktivnosti žena i muškaraca u poduzetništvu te porast stope rizika za siromaštvo, s naglaskom na starije žene.

Definirani su i glavni ciljevi Strategije i to: srednjoročni (porast broja žena koje pokreću poslovni pothvata te broj žena-vlasnica rastućih poslovnih pothvata) te dugoročni (utjecati na društvene promjene kako bi se ojačala uloga žena).

Preko dva ključna pokazatelja, pokretanje novih poduzetničkih poduhvata te nezaposlenost, prezentirati će se dobiveni rezultati za promatrano razdoblje definirano Strategijom:

²⁴ Vlada Republike Hrvatske MINGO (2009.): Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2010.-2013., Zagreb

Tablica 5: Poduzetnička aktivnost žena i muškaraca u Hrvatskoj, međunarodna usporedba, 2010.-2013.

	2010.		2011.		2012.		2013.	
	TEA m.	TEA ž.	TEA m.	TEA ž.	TEA m.	TEA ž.	TEA m.	TEA ž.
GEM zemlje	9,65	13,71	8,67	10,01	10,64	15,39	11,29	15,43
TEAm./TEAž.	1,42		1,15		1,45		1,37	
Hrvatska	3,91	7,17	4,71	10,01	4,85	11,77	5	11
TEAm./TEAž.	1,83		2,13		2,42		2,2	

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR

Iz svega navedenog možemo zaključiti da Hrvatsku još uvijek obilježava značajno veći udio muškaraca nego žena u poduzetničkim aktivnostima, TEA indeks ne pokazuje značajnija poboljšanja omjera, međutim, prema broju registriranih subjekata žene poduzetnice su zadržale udio.²⁵

Tablica 6: Razlike u poduzetničkoj aktivnosti muškaraca i žena po regijama RH, 2013.

	TEA muški	TEA ženske	TEA m./ TEA ž.
Zagreb	14,23	7,38	1,93
Sjeverna Hrvatska	8	3,37	2,37
Slavonija	9,56	4,49	2,13
Lika i Banovina	16	1,25	12,80
Istra i Kvarner	13,59	6,56	2,07
Dalmacija	14,84	8,45	1,76

Izvor: baza podataka GEM Hrvatska 2013, CEPOR, Zagreb

Iz prikazanih tablica, jasno je vidljivo da muškarci znatno češće ulaze u poduzetnički pothvat zbog uočene prilike nego žene. Samim time, ukazuje se na pitanje koji faktori motivacije utječu na to. Tako je uočeno da muškarci češće ulaze u poduzetničku aktivnost od žena zbog uočene prilike, a ne toliko zbog nužnosti, za razliku od žena koje najčešće nužnost situacije

²⁵ Vlada Republike Hrvatske MINPO (2014.):Izvjješće o provedbi Strategije razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2010.-2013., Zagreb

pokreće u poduzetništvo (npr. nezaposlenost). Upravo je GEM istraživanje potvrdilo činjenicu da žene imaju niže percepciju o prilikama, veću razinu straha od promašaja i nižu razinu samopouzdanja o svojim kompetencijama za pokretanje poslovnog pothvata što ukazuje na to da prepreke okoline imaju drugačiji utjecaj na žene nego na muškarce.

Iz prethodne tablice možemo zaključiti da su se razlike u poduzetničkoj aktivnosti muškaraca i žena po regijama smanjile. Značajnije iskače samo Lika i Banovina s 12,8 puta više muškaraca nego žena u pokretanju novih poslova.²⁶

Tablica 7: Nezaposlene osobe prema dobi i spolu na dan 31.12. u RH

Godina	Ukupna nezaposlenost u RH	Nezaposlenost žena	Udio žena u %
2010.	302.425	165.120	54,8
2011.	305.333	163.925	53,7
2012.	324.324	172.245	53,1
2013.	345.112	182.042	52,7

Izvor: http://www.hzz.hr/UserDocsImages/stat_bilten_01_2014.pdf, analiza MINPO

Iz tablice možemo zaključiti da žene i dalje čine veći udio u ukupnoj nezaposlenosti, premda možemo vidjeti da se u odnosu na 2008. udio žena u ukupnoj nezaposlenosti smanjio za gotovo 10 postotnih poena, nažalost to ne predstavlja rezultat dobre gospodarske politike i rasta, nego posljedice trenutne recesije i sveukupno loše situacije u gospodarstvu koje se odrazila kao povećanje ukupnog broja nezaposlenih uz brojne otkaze muškarcima.

Premda je napredak vidljiv, primjerice u odnosu na 1998. kada je stopa zaposlenosti žena iznosila 52%, stopa zaposlenosti iz 2012. u iznosu od 62,4% još uvijek je značajno niža u odnosu na 75% zaposlenost koju EU želi postići do 2020. dok je stopa zaposlenosti muškaraca već gotovo dostigla ciljanu razinu (74,6% u 2012.). Ukoliko uzmemo u obzir zaposlenost na puno radno vrijeme situacija je još lošija tj. zaposlenost tada iznosi 53,5%.

Prilikom izračuna podataka o gospodarskim subjektima u vlasništvu žena korišten je postupak u kojem se svaki subjekt kojem je žena vlasnik ili većinski vlasnik smatra ženskim poduzetništvom. Analizom su obuhvaćene sljedeće godine: 2002. godina uoči provedbe prvog

²⁶ Vlada Republike Hrvatske MINPO (2014.): Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., Zagreb

posebnog poticajnog projekta za žene poduzetnice, te 2006.-2009. koje prethode donošenju Strategije i godine u kojima su posebni poticajni projekt za žene kontinuirano provodi. Rezultati provedene analize prikazati će se u sljedećoj tablici:

Tablica 8: Podaci o broju gospodarskih subjekata 2002., 2006.-2009.

Broj subjekata				
	2002.	2006.	2007.	2008.
Trg.društva- subjekti žena registrirani u RGFI*	8.254	17.528	24.476	20.696
Trg.društva- subjekti muškaraca registrirani u RGFI	55.306	60.981	74.430	64.545
UKUPNO	63.560	78.509	98.906	85.241
Udio TD-žene u %	13	22	25	24
Obrti registrirani na žene u OR**	29.561	31.815	31.553	30.809
Obrti registrirani na muškarce u OR	66.360	68.048	67.820	66.028
UKUPNO	95.921	99.863	99.373	96.837
Udio obrta- žene u %	31	32	32	32
Ukupno registrirani subjekti malog gospodarstva(RGFI i OR)	159.481	178.371	198.279	182.078
Ukupno registrirani subjekti malog gospodarstva-žene (RGFI i OR)	37.815	49.343	56.029	51.505
Udio žena	24	28	28	28

Izvor: Hrvatska udruga poslovnih žena Krug, 2009., MINPO OR - (napomena: *RGFI- Registar financijskih izvještaja; **OR- Obrtni registar)

Sada slijedi prikaz za godine obuhvaćene Strategijom i to na osnovi analize raspoloživih podataka o osnivačima ili vlasnicima trgovačkih društava iz Registra financijskih izvještaja (RGFI) temeljena na OIB sustavu te analiza na osnovi vlasništva obrta u Obrtnom registru (OB).

Tablica 9: Vlasnici trgovačkih društava u RH

OSNIVAČI	Broj poduzetnika koji su predali godišnje financijske izvještaje za promatranu godinu		
	2009.	2010.	2011.
1) Žene poduzetnice	18.644	19.471	19.894
2) Muškarci poduzetnici	53.857	55.402	54.928
Pravne osobe	8.035	8.105	8.607
Mješovito	12.299	12.726	12.898
Neodređeno*	11.629	10.712	9.277
3) Ukupno	104.464	106.056	105.064
Udio žena u % 3)	17,8	18,3	18,9
Udio žena u % u zbroju 1) + 2)	25,7	26,1	26,5

Izvor: Registar financijskih izvještaja FINA – (napomena: *vlasnik je stranac pa nema OIB, vlasnik je domaća osoba, ali iz nepoznatih razloga OIB u sudskom registru nije evidentiran, društvo je u stečaju/likvidaciji pa su samo navedeni o stečajnom upravitelju/likvidatoru; Žene poduzetnice-tvrtke unutar kojih su svi osnivači žene; Muškarci poduzetnice-tvrtke unutar kojih su svi osnivači muškarci; Pravne osobe- tvrtke unutra kojih su svi osnivači pravne osobe; Mješovito- tvrtke kojih su osnivači kombinacija navedene tri opcije)

Tablica 10: Vlasnici obrta u RH

	Broj obrta			
	2010.	2011.	2012.	2013.
Obrti - vlasnice žene	28.439	27.946	27.048	26.224
Obrti - vlasnici muškarci	60.869	59.773	58.113	55.862
UKUPNO vlasnika obrta	89.308	87.719	85.161	82.086
Udio žena obrtnica u %	31.8	31.8	31.7	31.9
Ukupan broj obrta*	87.128	85.603	85.161	82.086

Izvor: Obrtni registar Ministarstva poduzetništva i obrta - (napomena: *obrt može imati jednog ili više vlasnika-1,25 vlasnika po obrtu)

Tablica 11: Programi poticanja malog i srednjeg poduzetništva

Godina	Ukupno broj dodjela	Broj dodjela žene	Udio žena u %	Ukupno dodijeljeni iznos (u kn)	Dodijeljeni iznos žene (u kn)
2010.	5.036	1.973	39,2	249.427.818,08	39.461.856,02
2011.	5.537	2.549	46,0	199.723.565,72	42.992.785,22
2012.	2.437	851	34,9	165.510.589,97	40.818.913,71
2013.	1.765	694	39,3	136.595.800,06	22.517.730,87
UKUPNO	14.775	6.067	41,1	751.257.773,83	145.791.285,82

Izvor: Izvješće o provedbi Strategije razvoja ženskog poduzetništva u RH 2010.-2013.

Iako ne postoji javni statistički izvor informacija o zastupljenosti žena u vlasničkoj strukturi poduzeća, temeljem analize Godišnjih financijskih izvještaja FINA-e za raspoloživu poslovnu 2012. godinu, u kojoj je izlučen uzorak subjekata u kojemu su svi osnivači žene, uz dužan oprez nedostatnih cjelovitih podataka, rezultat uzorka pokazuje da je udio žena vlasnica trgovačkih društava za promatrano istraživanje 26,5% , te da broj subjekata u vlasništvu žena

u odnosu na 2011. godinu pokazuje povećanje indeksom 102,1 (ukupno je analizirano 74.822 gospodarska subjekta, od čega je 54.928 u vlasništvu muškaraca i 19.894 subjekta u kojemu su sve vlasnice žene). Obrti u vlasništvu žena pokazuju opadajući indeks, prema broju obrta od 27.048 u 2012. godini u odnosu na 2013. (broj obrta u vlasništvu žena 2013. je 26.224, ukupan broj obrta je 82.086.) indeks je 96,9, dok se udio u ukupnom broju obrta zadržava na oko 32%. Postoje izvori informacija da jedna vlasnica može imati više gospodarskih subjekata (u obrtima je npr. 15 prosječno 1,25 vlasnika po obrtu). Udio žena u sustavu bespovratnih potpora nadležnog ministarstva za poduzetništvo pokazuje da su poduzetnice po broju odobrenih potpora premašile 40%, dok su po iznosu u razdoblju četiri godine provedbe Strategije ostvarile udio od 19,4%, a u 2013. godini 16,5%.²⁷

Prema istraživanju provedenom od strane Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova pod nazivom Progress projekt – „Uklanjanje staklenog labirinta - jednakost prilika u pristupu pozicijama ekonomskog odlučivanja u Hrvatskoj“ u 2014. dobiveni su rezultati o zastupljenosti žena i muškaraca na rukovodećim i upravljačkim pozicijama u poslovnim subjektima u RH.

Tablica 12: Rodna struktura na upravljačkoj razini (uprava, upravni odbor i nadzorni odbor)

	2011.	2014.	promjena
Žene	19,53%	24,25%	+24,17%
Muškarci	80,47%	75,75%	-5,87%

Izvor: Progress projekt, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova 2014.

Tablica 13: Rodna struktura u upravnim tijelima (uprava, upravni odbor)

	2011.	2014.	promjena
Žene	19,07%	25,40%	+33,19
Muškarci	80,93%	74,60%	-7,82

Izvor: Progress projekt, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova 2014.

²⁷Vlada Republike Hrvatske MINPO (2014.): Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., Zagreb

Na kraju svega navedenog, možemo zaključiti da je Strategija polučila dobre rezultate te da konstantan poticaj razvoju ženskog poduzetništva značajno utječe na jačanje poduzetničkog kapaciteta žena.

Kao glavni nedostaci provedbe Strategije možemo izdvojiti nedovoljnost izvora podataka i informacija te nedovoljno usuglašenih akcija nositelja i sudionika Strategije.

Osnovi cilj jest doprinos u smanjenju rodne neuravnoteženosti u raznim područjima javnog života i to od ekonomskog, akademskog do političkog.

3.3. PLAN RAZVOJA ŽENSKOG PODUZETNIŠTVA OD 2014.-2020.GODINE

Plan razvoja ženskog poduzetništva u RH definiran je dokumentom pod nazivom Strategija razvoja ženskog poduzetništva u RH 2014.-2020. koji se nastavlja na prethodne akcije Vlade RH donesenih u cilju smanjenja neravnopravnosti među spolovima generiranim i provedenim sukladno Strategiji razvoja ženskog poduzetništva u RH 2010.-2013..

Na temelju prethodnih rezultata zaključeno je da potrebno intenzivirati aktivnosti na području razvoja ženskog poduzetništva te je upravo prisutnost dugotrajne recesije koje je otpočela 2008. pokazala razloge, poput dominacije žena u nezaposlenosti i porasta stope rizika od siromaštva za žene, potrebe za provedbom dodatnih akcija.

Iz analize ocjene stanja ekonomske i poduzetničke aktivnosti žena u Republici Hrvatskoj (promatrano kroz poduzetničku aktivnost, zaposlenost, plaće i nezaposlenost žena, te upravljačku i vlasničku zastupljenost žena), Izvješća o provedbi Strategije 2010.-2013., te analize strateškog okvira razvoja poduzetništva žena u EU, kao polazište za utvrđivanje javne politike u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. mogu se odrediti sljedeći ključni problemi žena i poduzetništva žena:²⁸

- značajna podzastupljenost u poduzetničkim aktivnostima,
- značajna podzastupljenost u zaposlenosti,

²⁸ Vlada Republike Hrvatske MINPO (2014.): Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., Zagreb

- niže plaće u obavljanju sličnih poslova (iako je Republika Hrvatska s 10% nižim plaćama bolja od prosjeka EU – 16,4% niže plaće žena),
- značajna dominacija u nezaposlenosti,
- značajna upravljačka podzastupljenost,
- značajna podzastupljenost u vlasničkoj strukturi poduzeća i obrta,
- nedostatak statističkog praćenja s obzirom na rodnost,
- značajnija ulaganja u razne aktivnosti za jačanje poduzetništva žena,
- od ukupnih potpora za vrijeme provedbe Strategije od 2010. do 2013., poduzetnice imaju udjel od samo s 19,5% u financijskoj vrijednosti odobrenih potpora,
- nepovezanost aktivnosti za jačanje poduzetništva žena,
- nepostojanje mehanizama ocjene i vrednovanja učinaka primjene pojedinih mjera na razvoj poduzetništva žena i
- nedovoljno koordinacije i suradnje među nositeljima provedbe javnih politika, programa i inicijativa kojima se doprinosi razvoju poduzetništva žena, otežava ili čak i onemogućava učinkovitost primijenjenih aktivnosti i uloženih financijskih sredstava.²⁹

Strategija je definirana kroz četiri osnovna strateška cilja.³⁰

1) Strateški cilj 1. Poboljšanje usklađenosti i umreženost javnih politika: Ojačati rad Međuresorne radne skupina i koordinacije, utvrditi mehanizme za praćenje provedbe, utvrditi početno stanje temeljem raspoloživih pokazatelja, razvijati statističku osnovicu i veze među izvorima informacija o poduzetništvu žena te djelovati u poticajnom okruženju.

2) Strateški cilj 2. Poboljšanje sustavne podrške poduzetništvu žena: Osigurati potporu poduzetnosti žena, razvijati poslovno umrežavanje, jačati postojeće i razvijati nove modele obrazovanja i osposobljavanja, poboljšati pristup žena povoljnim oblicima financiranja, razvijati nove oblike financiranja i korištenje EU sredstava, fondova i financijskih instrumenata.

²⁹ Vlada Republike Hrvatske MINPO (2014.): Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., Zagreb

³⁰ Ibid

3) Strateški cilj 3. Uvođenje poduzetništva žena u cjelokupnu institucionalnu infrastrukturu: Savjetovanje i mentorstvo na regionalnoj razini, podrška poduzetništvu žena kroz potpurnu infrastrukturu, pružanje stručne potpore za poduzetničke projekte žena.

4) Strateški cilj 4. Promocija potreba žena: Komunikacijske aktivnosti i plan promidžbe Strategije te promocija mreža i razvoja poduzetništva žena.

Tablica 14: Hodogram aktivnost praćenja i vrednovanja

Godina	Praćenje	Vrednovanje
2014.	Polazni dokument-Izvješće o provedbi Strategije 2010.-2013.; Strategija i Akcijski plan 2014.-2020.	Podneseni Vladi RH, usvojeni u lipnju 2014.
2015.	Godišnje Izvješće o provedbi Strategije i Akcijskog plana za 2014. podneseno do kraja travnja, Međuresorna radna skupina i dionici – članovi SRS razmatraju u lipnju	Provedene – neprovedene aktivnosti i plan akcije
2016.	Godišnje Izvješće o provedbi Strategije i Akcijskog plana za 2015. podneseno do kraja travnja, Međuresorna radna skupina i dionici – članovi SRS razmatraju u lipnju	Provedene – neprovedene aktivnosti i plan akcije
2017.	Godišnje Izvješće o provedbi Strategije i Akcijskog plana za 2016. podneseno do kraja travnja, Međuresorna radna skupina i dionici – članovi SRS razmatraju u lipnju	Provedene – neprovedene aktivnosti i plan akcije
2018.	Godišnje Izvješće o provedbi Strategije i Akcijskog plana za 2017. podneseno do kraja travnja, Međuresorna radna skupina i dionici – članovi SRS razmatraju u lipnju	Provedene – neprovedene aktivnosti i plan akcije
2019	Godišnje Izvješće o provedbi Strategije i Akcijskog plana za 2018. podneseno do kraja travnja, Međuresorna radna skupina i dionici – članovi SRS razmatraju u lipnju	Provedene – neprovedene aktivnosti i plan akcije
2020.	Godišnje Izvješće o provedbi Strategije i Akcijskog plana za 2019. podneseno do kraja travnja, Međuresorna radna skupina i dionici – članovi SRS razmatraju u lipnju; Do kraja listopada se izrađuje međuizvješće o provedbi Strategije za 6-godišnje razdoblje	U tijeku provedbe; Provedene – neprovedene aktivnosti i plan akcije
2021.	Godišnje Izvješće o provedbi Strategije i Akcijskog plana za 2020. podneseno do kraja travnja, Međuresorna radna skupina i dionici – članovi SRS razmatraju u lipnju; Konačno Izvješće o provedbi Strategije - podneseno do kraja rujna, Međuresorna radna skupina i dionici članovi SRS razmatraju u studenom	Provedene – neprovedene aktivnosti i plan akcije; Naknadno (ex-post) vrednovanje

Izvor: www.minpo.hr

3.4. PRIMJERI USPJEŠNIH PODUZETNICA U RH

Hrvatska udruga poslovnih žena KRUG, koja već 19 godina radi na poticanju, promicanju i stvaranju što boljih uvjeta za razvoj ženskog poduzetništva u Hrvatskoj, od 2002. godine svečano obilježava Svjetski dan poduzetnica.

Obilježavanje Svjetskog dana poduzetnica realizira se u suradnji s Hrvatskom gospodarskom komorom i, već tradicionalno, pod visokim pokroviteljstvom Predsjednika Republike Hrvatske. Od 2009.god. dodjeljuju se i nagrade najuspješnijoj menadžerici i poduzetnici, a od 2010.godine dodjeljuje se i nagrada za socijalno poduzetništvo, za rezultate ostvarene u prethodnoj godini.

Upravo je za najbolju poduzetnicu u 2013. nagrađena mlada Riječanka, pravnica Maša Smokrović, vlasnica i ravnateljica Ustanove za zdravstvenu njegu i rehabilitaciju u kući »Helena Smokrović«. Prema njenim riječima Ustanova je potpuno u privatnom vlasništvu s privatnim osnivačem i privatnim kapitalom koji se bavi rješavanjem jednog socijalnog problema tj. pruža uslugu zdravstvene njege i rehabilitacije u kući bolesnika (što ujedno predstavlja i posebnost njihove usluge) te predstavlja svojevrstan obiteljski biznis koji je osnovan još 1991. godine. Ustanova danas zapošljava 48 zaposlenika, medicinskih sestara, fizioterapeuta, njegovateljica, pravnika i dva ekonomista. Također, navodi da najveći problem u poslovanju predstavlja šuma državnih propisa s kojima je teško držati korak.

Nagradu za najbolju poduzetnicu godine 2012. dobila je Violeta Tadin, vlasnica i direktorica tvrtke "Elementa Laborum Standard" d.o.o. iz Kaštel Kambelovca koja se bavi očuvanjem sigurnosti života i zdravlja ljudi u svim segmentima rada te cjelokupne imovine i okoliša tvrtke. Osim u Kaštel Kambelovcu, tvrtka posluje i u Zagrebu, a stalno zapošljava deset djelatnika s iskustvom stečenim u različitim djelatnostima i dodatno educiranim za sve oblike zaštite na radu. Prema njenim riječima, uz vlastitu snagu, poslovnu inteligenciju te upornost i predanost u poslu, vjeru u kvalitetan odnos s kolegama i suradnicima, dobrim dijelom uspjehu njene tvrtke pomogli su i banke, posebno HBOR svojim programom kreditiranja.

2013. proveden je deveti izbor za najmoćnije žene u poslovnom svijetu RH koju je za Lider proveo Bisnode. Među devet najuspješnijih poduzetnica nalaze se:

1. LJERKA PULJIĆ – starija izvršna dopredsjednica Agrokor

Drži je se najmoćnijom ženom biznisa ne samo zbog pozicije već i energije te liderskih sposobnosti kojima osvaja muški svijet

2. GORDANA KOVAČEVIĆ – predsjednica uprave Ericsson Nikola Tesle

Ova menadžerica zalaže se za promicanje izvrsnosti i koristi poziciju da promovira inovativnost

3. LADA TEDESCHI FIORIO – dopredsjednica Nadzornog odbora Atlantic grupe

Dionice u nekad obiteljskoj, a danas jednoj od najvećih tvrtki svrstale su je među najbogatije Hrvatice

4. IRENA JOLIĆ ŠIMOVIĆ – članica uprave HT-a

Jedna od najprofitabilnijih tvrtki u državi, HT, bira kadrove, a za ljudske resurse zadužena je upravo ova biznismenka

5. MLADENKA GRGIĆ – predsjednica Nadzornog odbora Euroherca

Nadzire Euroherc, ali ima istaknute funkcije i u drugim tvrtkama unutar Agram koncerna

6. IVA BALENT – direktorica marketinga Agrokor koncerna

Upravlja najvećim marketinškim budžetom u državi i na taj način postavlja trendove

7. ANĐELKA BUNETA – predsjednica uprave Fine

U zadaću je dobila počistiti stanje u hrvatskom gospodarstvu. Odgovorna je za predstečajne nagodbe te blokade i ovrhe

8. VEDRANA JELUŠIĆ KAŠIĆ – direktorica EBRD Hrvatska

Iskusna bankarica preuzela je ured razvojne banke u Hrvatskoj i odmah najavila rekordne iznose kreditnih linija za biznis

9. ĐOZI HEBERLING – članica uprave Plodina

Plodine su zasjele na mjesto druge najveće trgovačke kompanije, a dok se ruše zarade drugih, njezina tvrtka raste.

4.ZAKLJUČAK

Iz svega navedenog može se zaključiti da žensko poduzetništvo zapravo predstavlja inovaciju i pravo osvježenje za većinu nacionalnih gospodarstava. Vodeći se iskustvima zemalja „pionira“ na području ženskog poduzetništva, ali ohrabreni i početnim vlastitim rezultatima ulaganja na tom području, mnoge zemlje sve više pozornosti i napora usmjeravaju u razvoj ženskog poduzetništva. Rezultati govore sami za sebe, poslovi koje pokreću žene su kreativni, stabilni, pružaju nova radna mjesta, ali i što je vrlo važno navesti, uz puno manju stopu otkaza postojećim zaposlenicima od poslova u vlasništvu muškaraca.

Neupitno je da prepreke i dalje postoje, od tradicionalnih društvenih stereotipa, dominacije žena u nezaposlenosti, nepovezanih aktivnosti za jačanje poduzetništva žena do nepostojanja socijalne platforme uređene od strane država kako bi se omogućio lakši pristup poslovnim poduhvatima rasterećujući njihove obiteljske i druge obveze, no ipak treba naglasiti da su te iste prepreke detektirane te su poduzete mnoge mjere u cilju rješavanja već spomenutih problema.

Što se tiče ženskog poduzetništva, Hrvatska je krenula stopama Europske unije i trenutno se prema rezultatima Global Entrepreneurship Monitora koji mjeri poduzetničku aktivnost nalazi pri dnu. Međutim, uspoređujući aktualno stanje u RH s onim ima desetak godina neupitno je da su napravljene veliki koraci prema razvoju ženskog poduzetništva. Žene dobivaju sve više pažnje, njihov glas i utjecaj u poduzetništvu sve je snažniji i to najviše zahvaljujući naporima Vlade RH u suradnji s Ministarstvom gospodarstva, rada i poduzetništva koji predstavlja jedini primjer konzistentne podrške ženskom poduzetništvu već duži niz godina.

Žene bi trebale predstavljati važan aspekt svakog gospodarstva, ambiciozne su, kreativne, pružaju nove mogućnosti i poglede na poslovanje. Hrvatska je prepoznala tu gospodarsku snagu i napravila bitne korake prema jačanju njihove pozicije na tržištu, ali njihov daljnji razvoj ovisit će uvelike kako o sveukupnoj nacionalnoj i međunarodnoj podršci, tako i o trenutnim i budućim globalnim kretanjima i stanjima na tržištu koje utječu na nacionalna gospodarstva, a samim time i na želje, strategije i ciljeve ženskog poduzetništva.

LITERATURA:

1. A Roadmap for equality between women and men, 2006-2010, EC DG for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, 2006
2. CEPOR(2009.): Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj, (Internet), raspoloživo na:
<http://www.cepor.hr/Strategija%20za%20razvoj%20zenskog%20poduzetnistva%20u%20RH.pdf> (07.02.2015.)
3. Dubljević, M; Galeković, S; Obradović-Dragišić, G.: „Žene i vođenje“, CESI, Zagreb, 2006.
4. Kuvačić, N. (2002.): Poduzetnička Biblija, Vlastita naklada autora, Split
5. Hrvatska banka za obnovu i razvoj, raspoloživo na: <http://www.hbor.hr/Sec1667> (09.02.2015.)
6. Hrvatski sabor (2006.): Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010., (Internet),: <http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/nacionalni-dokumenti/politike-planovi-programi-strategije/65-nacionalna-politika-rav-spolova.html> (05.02.2015.)
7. Perić-Kaselj, Marina: „Istraživanje o jednakim mogućnostima na tržištu rada“, CESI, Zagreb, 2007
8. Vlada Republike Hrvatske MINGO (2009.): Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2010.-2013., Zagreb
9. Vlada Republike Hrvatske MINGO (2009.): Akcijski plan za provedbu Strategije razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2010.-2013., Zagreb
10. Vlada Republike Hrvatske MINPO (2014.): Izvješće o provedbi Strategije razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2010.-2013., Zagreb
11. Vlada Republike Hrvatske MINPO (2014.): Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., Zagreb

